

Anna's Hoeve 2014-2019: vijf jaar landschappelijke dynamiek en stabiliteit aan de oostrand van Hilversum

Door Sander Koopman en Maarten Koole

Inleiding

Anna's Hoeve is al van oudsher de benaming voor een natuurgebied ten oosten van Hilversum. De begrenzings worden gevormd door de Anthony Fokkerweg in het westen, de spoorlijn Hilversum-Amersfoort in het zuiden, de snelweg A27 in het oosten en de Liebergerweg in het noorden (AFBEELDING 1). In en rondom Anna's Hoeve vinden nu en in de nabije toekomst vele ruimtelijke ontwikkelingen plaats die een aanzienlijke invloed hebben en nog zullen hebben op de aanblik en het gebruik van het gebied. Deze veranderingen zijn echter geconcentreerd op bepaalde gebieden, vooral aan de randen. In andere delen van het gebied vinden juist weinig ruimtelijke veranderingen plaats. Deze interessante combinatie was voor de auteurs aanleiding om een vijfjarige fotoregistratie te maken van Anna's Hoeve waarmee zowel sterk veranderende plekken als relatief stabiele plekken in beeld zijn gebracht. De resultaten geven een mooie indruk van de landschappelijke evolutie van dit kleine natuurgebied aan de rand van Hilversum in de periode 2014-2019.

Korte historie van Anna's Hoeve en eerdere veranderingen in landgebruik (1)

Het gebied dat tegenwoordig bekend staat als Anna's Hoeve maakte in de middeleeuwen deel uit van de gemene heide van Gooiland. Het landgebruik bestond uit heide en zandverstuivingen; ook wel aangeduid als "woeste grond". De Erfgooiers hadden het gebied in gebruik voor activiteiten als het weiden van schapen en het steken van plaggen. Op de kaart van 1740 zijn de heidevelden en zandverstuivingen met bergjes weergegeven (AFBEELDING 2). Westelijk hiervan (onder in de afbeelding) loopt de scherpe begrenzing met de engen rondom Hilversum. Linksboven staan het Laarder Wasmeer (5) en het Langewater (6) weergegeven, rechtsboven het Monnikenwater (4). Dit waren heidevennen. Er tussenin ligt het gebied dat later Anna's Hoeve zou worden (rood omkaderd). Door het gebied loopt de Liebergerweg. Verder naar rechts (zuid) is de Amersfoortseweg zichtbaar. Reeds in 1830, nog voor de heideverdelingen, slaagde prof. dr. Gerardus Vrolik erin om 2,25 ha grond bij het Laarder Wasmeer te pachten. In 1843, bij de tweede heideverdeling, slaagde Vrolik erin om 32,02 ha grond ten zuiden van het Laarder Wasmeer in pacht te krijgen. Hiermee legde hij de basis voor de contouren van het huidige gebied Anna's Hoeve. Op de kaart uit 1843 (AFBEELDING 3) is de rechthoekige grondvorm van Anna's Hoeve al te zien, links van het Laarder Wasmeer. Het landgebruik bestond toen nog steeds uit heide en stuifzand. Het gebied had dus een zeer open karakter, in tegenstelling tot de huidige situatie! In 1844 liet Vrolik het huisje Anna's Hoeve bouwen (gesloopt in 2014). Het huisje werd vernoemd naar zijn vrouw Anna Vrolik-Van Swinden. Ook bracht Vrolik opgaande beplanting aan langs de randen van het gebied. In 1861 kwam Anna's Hoeve in handen van Jan van Dijk, die nog meer bos plantte waaronder de nog bestaande beukenbomen bij het voormalige huisje. Onder zijn eigenaarschap raakte het gebied vrijwel helemaal bebost. Op het kaartfragment van 1873 is dat goed te zien (AFBEELDING 4). Van 1877 tot 1910 was Anna's Hoeve in handen van de familie Van den Wall-Bake, en van 1910 tot 1930 in handen van jhr. J.A. van Kretschmar van Veen. In deze hele periode traden geen wezenlijke veranderingen op in het gebied. Dat zou pas weer gebeuren in 1933 toen Anna's Hoeve inmiddels eigendom was geworden van de gemeente Hilversum. De gemeente liet in het kader van de werkverschaffing de Berg aanleggen en de vijvers graven. Naar ontwerp van gemeentearchitect Dudok kwam zo een parkachtig landschap tot stand dat vooral diende als recreatiegebied. In 1939 kwam net ten noorden van Anna's Hoeve de rioolwaterzuiveringsinstallatie (RWZI) gereed. Daarvoor was het nodig om een bassin uit te graven waar het effluent in geloosd kon worden: de zogeheten accumulatievijver. Deze kwam te liggen in de driehoek Liebergerweg-Weg over Anna's Hoeve-Anthony Fokkerweg. Het kaartfragment uit 1952 (AFBEELDING 5), de eerste naoorlogse kartering, toont een sterk veranderd Anna's Hoeve met de Berg, de siervijvers en de driehoekige accumulatievijver. Deze situatie zou nog tot 2007 vrijwel ongewijzigd stand houden. Met de sanering van de Laarder Wasmeren begon een reeks van veranderingen waardoor delen van Anna's Hoeve en directe omgeving een volledig ander aanzien hebben gekregen, of in de nabije toekomst gaan krijgen.

Recente en toekomstige veranderingen

De landschappelijke situatie na de sanering van de Laarder Wasmeren en voorafgaand aan de start van het fotoproject staat weergegeven op het kaartfragment uit 2011 (AFBEELDING 6). Het Laarder Wasmerengebied ten noorden van Anna's Hoeve is veranderd van een groot meer in een heide- en stuifzandlandschap met plaatselijk vennen. In 2013

werd de accumulatievijver drooggelegd ter voorbereiding op de in dat gebied geplande woningbouw. Na het bouwrijp maken begon men eind 2017 met de bouw van de eerste woningen op de plek van de voormalige vijver (AFBEELDING 7). Begin 2019 waren de woningen in het oostelijk deel vrijwel gereed, en ook op de plek van de voormalige RWZI (ten noorden van de Weg over Anna's Hoeve) waren de woningen begin 2019 grotendeels opgeleverd. In het zuidoosten van Anna's Hoeve waren in de loop van 2018 de eerste voorbereidingen zichtbaar voor de aanleg van een ecoduct en de HOV-baan en de verlegging van de Weg over Anna's Hoeve. De in deze hoek aanwezige poel was dichtgemaakt en enkele tientallen meters naar het noordwesten is een nieuwe poel aangelegd. De aanleg van de HOV-baan, het ecoduct met het bijbehorende *sperrgebiet* (2) en de wegverlegging zullen de komende jaren nog voor aanzienlijke veranderingen zorgen in het aanzien van Anna's Hoeve bij de A27 en langs de spoorlijn. In de overige delen van Anna's Hoeve zijn de afgelopen jaren weinig veranderingen opgetreden en ook in de nabije toekomst zal dat naar verwachting het geval zijn. Al deze veranderingen zullen een sterk effect hebben op de beleving van Anna's Hoeve door recreanten. Aan het begin van het project zijn door de auteurs enkele interviews afgenomen van bezoekers van het gebied om te vernemen hoe zij het gebied beleven. Sommigen zagen het vooral als een ongerept natuurgebied met de kans om soorten als ijsvogel en ringslang waar te nemen. Anderen kwamen er mediteren of sporten, en voor veel mensen is Anna's Hoeve vooral een gebied om hun hond uit te laten of even een korte wandeling te maken (zie ook Koopman (2003) voor een gedetailleerde analyse van de recreatie in Anna's Hoeve). De veranderingen die nu en in de nabije toekomst plaatsvinden zullen zorgen voor een flinke afname van de voor recreatie beschikbare oppervlakte. In het westen krijgt het gebied door de woningbouw een meer verstedend karakter en de geluidsoverlast door wegverkeer zal toenemen vanwege de HOV-baan en de verlegging van de Weg over Anna's Hoeve. Deze wegverlegging zorgt voor een langere weglengte door het gebied en hogere rijsnelheden van het autoverkeer, omdat de nieuwe weg veel minder bochten kent. AFBEELDING 8, gepubliceerd in 2009, geeft een schematische weergave van de toekomstige situatie met de verlegde Weg over Anna's Hoeve, de HOV-baan en het ecoduct over de spoorlijn.

Fotoproject "Anna's Hoeve - Landschap in verandering"

Het fotoproject "Anna's Hoeve – Landschap in verandering" voorzag in een vijfjarige (en voor sommige punten tot zevenjarige) tijdreeks van foto's die gemaakt zijn in het gebied Anna's Hoeve. Vanaf maart 2014 tot en met maart 2019 zijn er drie keer per jaar op 16 vaste plekken (AFBEELDING 9) foto's gemaakt (zie TABEL 1 voor de kerngegevens van het project). Ofwel, elke plek is drie keer per jaar gefotografeerd en dat vijf jaar lang. De foto's zijn steeds zo veel mogelijk in dezelfde kijkrichting en met ongeveer dezelfde kadering gemaakt. Omdat er niet GPS-nauwkeurig is gewerkt tonen de foto's soms wat verschillen in kadering. Bij de door ons gekozen ambachtelijke werkwijze was dat onvermijdelijk. Uiteindelijk is dus per plek een vijfjarige tijdreeks gemaakt, met in totaal 16 foto's per plek. Van enkele plekken zijn oudere foto's beschikbaar, teruggaand tot 2012. Wat waren de doelen van dit project? Het eerste doel was om zichtbaar te maken welke landschappelijke veranderingen het gebied Anna's Hoeve ondergaan heeft in de periode 2014-2019. Het tweede doel was om zicht te krijgen op verschillen in ruimtelijke dynamiek. Sommige delen van het gebied veranderen snel met meerdere ruimtelijke functies in korte tijd, andere delen veranderen nauwelijks. Tot slot maken de ritmes van weer, klimaat en vegetatie een onlosmakelijk deel uit van de fotoregistratie. Na afloop zijn ten behoeve van de archivering drie supplementaire documenten gemaakt, te weten een **locatiekaart** (AFBEELDING 9), een **locatielijst** (TABEL 2) en een **fotolijst**. Op de **locatiekaart** zijn de zestien plekken aangegeven met punten en de bijbehorende nummers. De kijkrichting van de foto's is aangegeven met pijlen. De kaartondergrond dateert van 2018. De **locatielijst** beschrijft de zestien plekken van waaraf gefotografeerd is. Deze lijst bevat de volgende attributen:

-Het pleknnummer.	Het nummer van de plek waar de foto is gemaakt, zie afbeelding 9.
-Het toponiem.	De lokale benaming van de plek waar vandaan de foto is gemaakt. Toponiemen volgens Falk Stadsplattegrond Hilversum- het Gooi, en Van Aggelen e.a. (2004), p 2.
-De kijkrichting.	De kompasrichting waarheen de fotograaf keek bij het maken van de foto.
-De X-coördinaat.	Volgens Rijksdriehoeksmetingstelsel.
-De Y-coördinaat.	Volgens Rijksdriehoeksmetingstelsel.

De **fotolijst** bevat de beschrijvingen van alle foto's. Deze lijst kent de volgende attributen:

-Bestandsnaam.	De naam van het fotobestand.
-Pleknummer.	Het nummer van de opnameplek zoals weergegeven op de locatiekaart.
-Opnamedatum.	Datum waarop de foto gemaakt is.

-Toponiem.	De lokale benaming van de plek waar vandaan de foto is gemaakt.
-Kijkrichting.	De kompasrichting waarheen de fotograaf keek bij het maken van de foto.
-X-coördinaat.	X-coördinaat volgens Rijksdriehoeksmetingstelsel.
-Y-coördinaat.	Y-coördinaat volgens Rijksdriehoeksmetingstelsel.
-Omschrijving fotobeeld.	Een beschrijving van wat er te zien is op de foto.
-Fotograaf.	De persoon die de foto gemaakt heeft.

De fotocollectie bevat in totaal 280 opnamen. De collectie is ingedeeld op opnamedatum. Per opnamedatum zijn vanaf maart 2014 16 foto's beschikbaar, van elke plek één. Op plek 3 zijn steeds twee foto's gemaakt met een verschillende kijkrichting. In 2012 en 2013 was het project nog niet gestart en zijn er incidenteel foto's gemaakt vanaf enkele plekken (in totaal acht foto's, zie TABEL 3). Alle foto's zijn gedeponereerd bij het Streekarchief en zullen via gooienvechthistorisch.nl worden ontsloten. Ook is de fotocollectie beschikbaar gesteld aan de Vereniging tot Behoud van Anna's Hoeve en de Stichting Omgevingseducatie, voor educatieve doeleinden.

Aantal opnamen	280
Aantal unieke opnamelocaties	16
Aantal opnamedagen	16 In 2014-2018 drie keer per jaar: in maart, juni, november. Eerste keer maart 2014, laatste keer maart 2019. NB: In 2012 en 2013 zijn op sommige plekken voorafgaand aan het project al foto's gemaakt. Zie TABEL 3.
Datum eerste opname	22 maart 2014
Datum laatste opname	9 maart 2019

Tabel 1: kerngegevens van de fotocollectie "Anna's Hoeve- Landschap in verandering".

Plek Nr	Toponiem	Kijkrichting	X	Y
1	Anna's Hoeve, Speelweidevijver zuidwestzijde	noordoost	142,34	470,16
2	Anna's Hoeve, Speelweidevijver zuidzijde	noord-noordwest	142,41	470,15
3	Liebergerweg bij Weg over Anna's Hoeve	west-noordwest	142,67	470,39
3	Liebergerweg bij Weg over Anna's Hoeve	noord	142,67	470,39
4	Weg over Anna's Hoeve bij voormalig huisje Anna's Hoeve	noord-noordoost	142,91	470,24
5	Anna's Hoeve, middelste brug over Verbindingsvijver	west-noordwest	142,85	470,12
6	Anna's Hoeve, brug over Verbindingsvijver bij Bergvijver	noord-noordwest	142,98	470,10
7	Anna's Hoeve, Geitenweitje	zuidoost	143,30	470,98
8	Anna's Hoeve, hoek A27-spoorlijn	zuidoost	143,31	469,91
9	Anna's Hoeve, Heitje oostzijde	noordwest	143,34	469,07
10	Liebergerweg bij Berg	west	143,19	470,30
11	Voormalig huisje Anna's Hoeve achterzijde	zuid-zuidwest	142,95	470,31
12	Kruispunt Liebergerweg - Weg over Anna's Hoeve	west-noordwest	142,73	470,37
13	Minckelersstraat tussen A. Fokkerweg en Weg over Anna's Hoeve, zuidoost	west	142,68	470,45
14	Minckelersstraat tussen A. Fokkerweg en Weg over Anna's Hoeve, midden	west-noordwest	142,55	470,51
15	Minckelersstraat tussen A. Fokkerweg en Weg over Anna's Hoeve, noordwest	zuid-zuidoost	142,37	470,59
16	Liebergerweg bij A. Fokkerweg	oost	142,31	470,37

Tabel 2: lijst van de fotolocaties.

Plek Nr	Opnamedatum			
	4-2-2012	7-9-2013	21-9-2013	26-12-2013
1			X	
2			X	
3	X*			X
4		X		
10			X	
11			X	
14				X*

Tabel 3: plekken waarvoor reeds eerder gemaakte foto's (door de eerste auteur) beschikbaar waren. Een X betekent dat voor de combinatie plek-datum een foto beschikbaar is. *Deze locatie is bij benadering.

Dynamiek en stabiliteit op de foto

Aan de hand van fotoreeksen van vier locaties illustreren we hierna de tussen 2012 en 2019 opgetreden landschappelijke veranderingen, of juist het uitblijven hiervan.

1) Gebied van de (voormalige) accumulatievijver, locatie 3 (Liebergerweg bij Weg over Anna's Hoeve, AFBEELDING 10 a t/m e)

Locatie 3 ligt aan de rand van de accumulatievijver. De vijver heeft bestaan van 1939 tot en met 2012. In 2013 is de aanvoer van effluent stopgezet. Op de foto van december 2013 is te zien dat de vijver al bijna is drooggefallen. Om het terrein bouwrijp te maken is de sliblaag verwijderd waarna de kale zandbodem aan het oppervlak kwam (foto juni 2014). Vervolgens is er zand opgebracht en is eind 2017 begonnen met de bouw van de eerste huizen (foto maart 2018). Begin 2019 was het wijkje in de oostpunt vrijwel gereed en namen de eerste bewoners er hun intrek (foto maart 2019).

2) Plek waar het voormalige huisje Anna's Hoeve heeft gestaan, locatie 4 (Weg over Anna's Hoeve bij voormalig huisje Anna's Hoeve, AFBEELDING 11 a t/m d)

Locatie 4 ligt tegenover het voormalige huisje Anna's Hoeve. Het huisje was gebouwd in 1844 door prof. dr. Gerardus Vrolijk. Vanaf 1935 was het pandje een theeschenkerij. In 1950 werd er een nieuw restaurant naast gebouwd waarin tot 1972 de theeschenkerij zat. Van 2001 tot 2005 had ondernemer Franck Rodenburg hier een restaurant, dat helaas in 2005 tot de grond toe afbrandde. Daarna zette het verval in. Krakkers namen hun intrek in het leegstaande huisje. In februari 2014 sloeg het noodlot wederom toe; het huisje brandde grotendeels af en werd kort daarna gesloopt. De foto van 2013 toont het huisje in de periode dat het werd bewoond door krakers. Op de foto van maart 2014 is te zien hoe het huisje door de brand grotendeels is ingestort, de verdere sloop volgde spoedig daarna. In de daaropvolgende jaren heeft de natuur geleidelijk aan steeds meer bezit genomen van het terrein.

3) Heitje met zitbank, locatie 9 (Anna's Hoeve, Heitje oostzijde, AFBEELDING 12 a t/m d)

Het gebied dat nu als het Heitje bekend staat is al sinds de jaren '30 van de 20^e eeuw heide. Aan de vier foto's van 2014, 2017, 2018 en 2019 is te zien dat hier nauwelijks veranderingen optreden: alleen de seizoenen zorgen hier voor afwisseling. Hierbij moet wel gezegd worden dat de stabiele toestand van dit gebied in hoge mate te danken is aan de bosploeg van de Vereniging tot Behoud van Anna's Hoeve. Zonder hun niet aflatende inzet zou het Heitje binnen enkele jaren dichtgroeien met zaailingen van Amerikaanse vogelkers en Grove den.

4) Liebergerweg ten noorden van de Berg, locatie 10 (Liebergerweg bij Berg, AFBEELDING 13 a t/m d)

De Liebergerweg is een zeer oude weg die oorspronkelijk vanuit het dorpscentrum naar de heidevelden liep. De exacte ouderdom van deze weg is onbekend, maar op de oudst bekende kaarten van het Gooi staat de weg al weergegeven. De naam valt waarschijnlijk te verklaren vanuit het begrip "liekberg" = lijkberg = grafheuvel (verklaring van Joop Reinbout, schr. med. Kees van Aggelen). Oorspronkelijk liepen zijpaden van de Liebergerweg dan ook richting de heide en stuifzanden bij 't Bluk, waar grafheuvels vlakbij liggen. Tegenwoordig eindigt de weg in het bos ten oosten van Anna's

Hoeve. In een groot deel van Anna's Hoeve is het historische tracé van de weg nog aanwezig. Zo ook net ten noorden van de Berg, bij fotolocatie 10. Net als bij het Heitje zijn hier in zes jaar tijd nauwelijks veranderingen opgetreden. De vier foto's van 2013, 2015, 2017 en 2019 tonen een vrijwel ongewijzigd beeld.

Tot besluit

Met het fotoproject "Anna's Hoeve - Landschap in verandering" hebben we in beeld gebracht hoe het landschap van Anna's Hoeve is veranderd in de periode 2014-2019. Ook is duidelijk geworden hoe de mate en snelheid van landschappelijke verandering verschillen van plek tot plek. Locaties zoals de voormalige accumulatievijver, het voormalige huisje Anna's Hoeve en het Geitenweitje zijn de afgelopen jaren sterk van aanzien veranderd. Dit in tegenstelling tot gebieden zoals het Heitje, de vijvers en de omgeving van de Berg, waar nauwelijks veranderingen zijn opgetreden. Het historisch overzicht heeft laten zien dat ruimtelijke veranderingen een constante zijn en dat de aanblik van het landschap voortdurend wijzigt. Het project "Anna's Hoeve - Landschap in verandering" heeft uit deze stroom van veranderingen een "snapshot" van vijf jaar geknipt waarin de veranderingen systematisch in beeld zijn gebracht.

Dankwoord

Met dank aan Kees van Aggelen (Hilversumse Historische Kring Albertus Perk) voor het reviewen van het concept van dit artikel.

Auteursinformatie

Drs. Sander Koopman (1974) woont in Hilversum en is afgestudeerd in de fysische geografie (Universiteit Utrecht). In het dagelijks leven werkt hij als beleidsadviseur bij ProRail. Daarnaast is hij voorzitter van archeologievereniging AWN Naerdincklant en bestuurslid bij Stichting Omgevingseducatie. Bij het IVN Gooi is hij betrokken als docent IVN Natuurgidsenopleiding. In 2013 heeft hij het stadsfotografieproject "Hilversum 2013" uitgevoerd, waarover eerder in TvE is gepubliceerd (Koopman, 2015), en in 2003 heeft hij een uitgebreid recreatieonderzoek uitgevoerd in Anna's Hoeve (Koopman, 2003).

Maarten Koole (1975) woont in Amsterdam en is docent Cultuureducatie.

Noten

(1) Gebaseerd op Van Aggelen, 2004.

(2) Een zone rondom het ecoduct wordt verboden gebied voor recreanten.

Literatuur

Aggelen, K. van (2004); Historische ontwikkeling van Anna's Hoeve. In: Anna's Hoeve. Klein gebied, groot verhaal p 25-46. Vereniging tot Behoud van Anna's Hoeve / Uitgeverij Verloren, Hilversum.

Aggelen, K. van, S. Koopman, I. Marx- Van Daal, G. Peet, M. Ruitenbergh, C. Tamminga-Smeulders, H. Toes (red.) (2004); Anna's Hoeve. Klein gebied, groot verhaal. Vereniging tot Behoud van Anna's Hoeve / Uitgeverij Verloren, Hilversum.

Koopman, S. (2003); Recreatieonderzoek Anna's Hoeve. Activiteiten en voorkeuren van recreanten in het natuurgebied Anna's Hoeve. Vereniging tot Behoud van Anna's Hoeve, Hilversum.

Koopman, S. (2015); Hilversum 2013: een fotografisch tijdsbeeld van de leefomgeving. TvE 2015-1 p 3-14. Stichting Tussen Vecht en Eem.

Geraadpleegde websites (maart 2019)

- (1) www.annashoeve.nl/OUDE/Natuur/ingrijpende_veranderingen_in_annashoeve.htm
- (2) www.gooienvechthistorisch.nl
- (3) www.maps.google.nl
- (4) www.topotijdreis.nl
- (5) <https://www.uvaerfgoed.nl/beeldbank/nl/bijzonderecollecties/xview/?identificer=hdl:11245/3.360>

AFBEELDINGEN EN BIJSCRIFTEN:

Afbeelding 1: topografische kaart van Hilversum 1: 25.000 2011 met rood omkaderd het gebied Anna's Hoeve. Bron: Kadaster.

Afbeelding 2: de omgeving van Anna's Hoeve weergegeven op de Nieuwe kaart van Gooiland van Ottens & Post uit ca. 1740. Het noorden is links. Bron: website (5).

Afbeelding 3: de contouren van Anna's Hoeve voor het eerst zichtbaar, op de Kaart van Gooiland na de Heide Verdeling van 1843. Het noorden is rechts. Bron: collectie Francois Renoú op website (2).

Afbeelding 4: Anna's Hoeve op de topografische kaart 1: 25.000 van 1873. Bron: Kadaster, op website (4).

Afbeelding 5: Anna's Hoeve op de topografische kaart 1: 25.000 van 1952. Bron: Kadaster, op website (4).

Afbeelding 6: Anna's Hoeve op de topografische kaart 1: 25.000 van 2011. Bron: Kadaster, op website (4).

Afbeelding 7: Anna's Hoeve op een satellietopname uit 2017. Bron: website (3).

Afbeelding 8: plankkaart De Groene Schakel uit 2009, waarop de ruimtelijke veranderingen in en rondom Anna's Hoeve staan weergegeven. Bron: website (1).

Afbeelding 9: locatiekaart bij de fotocollectie "Anna's Hoeve – Landschap in verandering". De kaart geeft de 16 locaties weer waar foto's zijn gemaakt. De kijkrichting van de foto's is met een pijl weergegeven. Rood: geen landschappelijke verandering opgetreden in de periode 2014-2019. Roze: landschappelijke verandering opgetreden in de periode 2014-2019. Kaartondergrond: Topografische kaart 1: 25.000, Kadaster, op website (4). Bewerking door de eerste auteur.

Afbeelding 10 a t/m e: fotoreeks van locatie 3, Liebergerweg bij Weg over Anna's Hoeve. De foto's tonen het gebied van de (voormalige) accumulatievijver van februari 2012 t/m maart 2019. 10a: 4 februari 2012. 10b: 26 december 2013. 10c: 28 juni 2014. 10d: 3 maart 2018. 10e: 9 maart 2019. Foto's: Sander Koopman & Maarten Koole.

Afbeelding 11 a t/m d: fotoreeks van locatie 4, Weg over Anna's Hoeve bij voormalig huisje Anna's Hoeve. De foto's tonen de plek van het (voormalige) huisje Anna's Hoeve van februari 2012 t/m maart 2019. 11a: 7 september 2013. 11b: 22 maart 2014. 11c: 17 juni 2017. 11d: 9 maart 2019. Foto's: Sander Koopman & Maarten Koole.

Afbeelding 12 a t/m d: fotoreeks van locatie 9, Anna's Hoeve, Heitje oostzijde. De foto's tonen het zitbankje op het Heitje in het oostelijk deel van Anna's Hoeve van juni 2014 t/m maart 2019. 12a: 28 juni 2014. 12b: 18 maart 2017. 12c: 9 juni 2018. 12d: 9 maart 2019. Foto's: Sander Koopman & Maarten Koole.

Afbeelding 13 a t/m d: fotoreeks van locatie 10, Liebergerweg bij Berg. De foto's tonen de Liebergerweg ten noorden van de Berg, gezien in de richting van Hilversum, van september 2013 t/m maart 2019. 13a: 21 september 2013. 13b: 7 maart 2015. 13c: 4 november 2017. 13d: 9 maart 2019. Foto's: Sander Koopman & Maarten Koole.